

Několik pohledů na počátky vztahů nemocenského pojištění a lékáren

Postupný rozvoj nemocenského pojištění od konce 19. století (1888) byl důležitým faktorem pro rozvoj lékárenství ve zvýšení počtu pacientů, kteří dosáhli na léčebnou péči a s ní souvisejícím pořízením potřebných léčiv a léčebných prostředků (dále jen LČ a LČP). Pro představu: v roce 1890 bylo klienty nemocenských pojišťoven (dále jen NP) 654 000 osob a v roce 1936 již 3 306 000 pojištěnců. Vyšší obraty lékáren na straně jedné se ale častokrát potýkaly s úspornými opatřeními nemocenských pojišťoven na straně druhé.

Vztah lékáren a nemocenských pojišťoven nebyl jednostranný. Znamenal pro lékárníky také povinnost nabídnout pojištěncům lepší finanční podmínky. Až do roku 1941 vycházely dva druhy **sazeb léčivých specialit**: první pro běžné pacienty (pro strany soukromé) a druhý, finančně výhodnější, s cenami snižovanými postupně až o 33 %, pro klienty pojišťoven (pro strany úlev požívající). Pro představu, podíl úhrad z nemocenského pojištění na obratu venkovských lékáren se ve 40. letech minulého století ustálil na 50–60 %, u městských na 40–50 % z celkového obratu.

Úspornými opatřeními se museli řídit také lékaři nemocenských pojišťoven, kteří při předepisování LČP museli dodržovat vládní nařízení ze dne 8. září 1922, ve kterém bylo uvedeno „...**že předepisování a výdej specialit a hotově balených léčiv je povoleno jen výjimečně a že určení oněch přípravků, specialit a hotově balených léčiv, která mají výjimečně povolena k předepisování – má být přenecháno souhlasné úpravě zájemců**“.

Snahy nemocenských pojišťoven o co nejefektivnější využití finančních prostředků vedly ke zřízení retaxačního odboru, jehož cílem bylo provádět kontroly lékárnami předkládaných účtů, zda nejsou vyšší než dovozoval řád té které pojišťovny. Úspěšnost dokládají čísla: v roce 1933 provedlo 7 svazů nemocenských pojišťoven retaxaci 9,2 milionů receptů v hodnotě 63 milionů Kč, přičemž částky těchto retaxovaných receptů byly sníženy o 813 tisíc Kč nadsazených lékárnami.

Další úsporné kroky nemocenských pojišťoven se začaly projevovat od roku 1933, kdy jim bylo výnosem Ministerstva zdravotnictví umožněno provádět kontroly lékáren. Neodbornost kontrol později vedla ke zrušení tohoto výnosu, což bohužel nebránilo některým zástupcům NP v těchto kontrolách pokračovat. Výsledkem byly vzájemné spory, kdy lékárníky byly obviňovány z nesprávné expedice levnějších LČ a LČP místo předepsaných dražších a tyto případy častokrát řešil až soud. Nesprávné a neefektivní postupy lékáren, odhalené těmito kontrolami, byly použity jako jeden z hlavních argumentů při schvalování **§ 156 vládního nařízení ze dne 25. července 1934, č. 112 Sb. z. a n. o pojištění pro případ nemoci, invalidity a stáří**. Velice rozporuplný byl zejména odstavec, který opravňoval nemocenské pojišťovny vydávat svým členům speciality, a to prostřednictvím svých lékařů v jejich ordinacích. To byl rozdíl proti předešlému výdeji léčiv a léčebných prostředků ve veřejných a ústavních lékárnách, případně v domácích lékárnách lékařů. Navrhovatel tohoto vládního nařízení, Ústřední sociální pojišťovna, viděla ve vlastní expedici LČ a LČP možnost vysokých úspor. Samozřejmě nadšení zástupců nemocenských pojišťoven nesdíleli zástupci lékárenství, kteří v přijetí tohoto paragrafu viděli nejen pokles tržeb lékáren (asi o 50 %), ale nelíbilo se jim ani zavedení řady administrativních úkonů. Nespokojenost s přijatým paragrafem vyvrcholila v celostavovské protestní schůzi (23. 9. 1934), které se účastnilo až 1 000 samostatných lékárníků, což představovalo přibližně ¾ z jejich celkového počtu a v následné dvouhodinové stávce lékáren konané 5. října 1934. S kritikou § 156 se ruku v ruce nesla také kritika lékárnického stavu, v jehož neutěšené podobě mnozí viděli zárodek stávajících problémů. K tomu se vyjádřil např. PhMr. Vladimír Žuffa (předseda Zvazu lékařů Slovenska), který **„vyzval všechny lékárníky, aby tohoto průlomového období využili k upřímnosti v pohledu do vlastních vod.“** Všechny protesty ze stran lékárnické veřejnosti vedly pouze ke zmiřnění přijatého paragrafu. V ambulancích lékařů nemocenských pojišťoven byl totiž povolen výdej pouze LČP odebraných z veřejných lékáren.

Výčet několika málo momentů ze vztahů lékáren a nemocenských pojišťoven v 1. polovině 20. století není kompletní, ale dostatečně ukazuje, že také často idealizované prvorepublikové lékárenství řešilo své vnitřní i vnější problémy, stejně jako to současné.

Mgr. Ladislava Valášková, Ph.D.

Mgr. Ladislava Valášková, Ph.D.

České farmaceutické muzeum, středisko FaF UK
Kuks 81, 544 43 Kuks
valaskova@faf.cuni.cz

